

ІНДИВІДУАЛЬНО-ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

У статті розглядається стан фізичного виховання учнів в системі освіти, обґрунтовується ідея та шляхи реалізації індивідуально-диференційованого підходу як принципу підготовки майбутніх учителів початкової школи до ефективного фізичного виховання і укріплення здоров'я молодших школярів.

Ключові слова: індивідуально-диференційований підхід, підготовка вчителів початкової школи, фізичне виховання, здоров'я.

Модернізація сучасної вищої педагогічної освіти передбачає розв'язання широкого кола проблем, рішення яких пов'язане з питанням підвищення якості підготовки вчителів до професійної діяльності. Гуманістичний характер реформ зумовлює спрямованість зусиль науковців і практиків не тільки на розкриття творчих здібностей людини, але і збереження та зміцнення здоров'я тих, хто навчаються. Останнє є особливо актуальним, оскільки надзвичайно складні умови життєдіяльності людини в сучасному суспільстві пред'являють високі вимоги до її фізичного стану [2].

Доведено, що останні десятиліття ХХ століття і початок ХХІ століття в Україні й усьому світі відзначаються значним погіршенням здоров'я дітей і підлітків, спостерігається загрозлива тенденція зростання відхилень у їхньому фізичному розвитку. Зумовлені багатьма природними і соціальними чинниками, ці тенденції вимагають принципового перегляду і переосмислення ціннісних орієнтирів системи фізичної підготовки та фізичного виховання учнів, її мети і завдань, їх спрямування на формування в учнів фізичної культури, уважного ставлення до власного здоров'я [3].

Про гостроту зазначеної проблеми засвідчує створення нових концепцій фізичного виховання (В.К. Бальсевич, Л.І.Лубишева, В.І.Лях, В.І. Столяр); спрямування уваги науковців на пошук шляхів, умов та засобів підвищення ефективності фізичного виховання учнів; упровадження валеології та здоров'язберігаючих технологій у практику освітнього процесу школи; підготовку педагогів до валеологічного виховання і використання у навчально-виховному процесі здоров'язберігаючих технологій. Досліджено мотивацію здорового способу життя, формування інтересу й потреби майбутніх учителів у заняттях фізичною культурою (Л. Альошина, Ю. Арістов, В.Байер, З.Гайнулліна, С.Лебедченко, В. Поляков); особливості фізкультурно-професійної освіти, готовності студентів до самостійної діяльності у сфері фізичної культури (О. Аяшев, Г.Вайник, І. Губанцева, Н.Срмакова, М.Золотова, С.Канунніков, С. Кирилова, В.Ковальов та ін.) та багато інших питань теорії і практики фізичного виховання.

Зуважимо, що підготовка вчителя в галузі фізичного виховання є особливо значущою для початкової школи, оскільки саме в цей період в учнів закладаються основи свідомого ставлення до власного здоров'я, формуються вміння і навички його охорони в умовах навчальної і позанавчальної діяльності, опанування навичками здорового способу життя тощо. Важливо, що в молодшому шкільному віці можливо ефективно корегувати та долати відставання учнів у фізичному розвитку. І все це залежить від того, наскільки вчитель є підготовленим до рішення завдань з фізичного розвитку й формування фізичної культури учнів. Проте, особливості підготовки вчителів початкової школи до формування фізичної культури, фізичного розвитку і виховання учнів не стали предметом спеціальних наукових розвідок.

Мета статті – обґрунтувати індивідуально-диференційованого підхід як принцип підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів.

За традицією в початковій школі вирішення завдань фізичного виховання учнів покладається на вчителів фізичної культури. Вони виходять із можливостей фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, укріплення їхнього здоров'я на уроках фізичного виховання засобами різноманітних видів спортивної діяльності. Натомість практика показує, що обмежена кількість часу, який відведено на ці уроки, їх загальна спрямованість не дозволяють повною мірою використовувати ефективність фізичного виховання в підтримці, збереженні й укріпленні фізичного здоров'я учнів.

Спеціальні дослідження комплексного формування психофізичних якостей учнів початкової школи виявили парадоксальну ситуацію: навички фізкультурно-оздоровчої діяльності, рухової підготовленості не корелюють з показниками здоров'я дітей молодшого шкільного віку [1]. Протягом останніх років збільшилася кількість випадків, коли стан здоров'я учнів погіршується безпосередньо на уроках фізичної культури в школі. Уведення в розклад занять і план роботи початкової школи великої кількості фізкультурних заходів (ранкова гімнастика до занять, фізкультурні хвилини під час занять і рухливі ігри на перервах, спортивна година в групах подовженого дня, щомісячні спортивні свята і змагання) незважаючи на свою корисність, носять примусовий, формальний характер і приводять до негативного ставлення учнів до фізичної культури й фізичного виховання в цілому.

На відміну від учителів фізичної культури, які працюють у багатьох класах, учитель початкових класів проводить зі своїми учнями найбільшу частину робочого часу. Кожного дня, протягом трьох-чотирьох уроків і протягом усього навчального року він спілкується зі своїми учнями, організує їх навчальну і позанавчальну діяльність, спілкується з батьками й учителями-предметниками, створюючи сприятливі умови для розвитку й навчання дітей. Саме він має можливість постійно спостерігати за фізичним станом і здоров'ям своїх учнів, підтримувати й укріпляти його впродовж навчального дня.

Однак навчальні програми, на які він орієнтується при плануванні і виконанні своєї професійної діяльності, не вимагають від нього підтримки й урахування фізичного стану учнів, використання засобів, що його укріплюють і розвивають під час навчальної діяльності. Не сприяє цьому й методика фізичного виховання, яку майбутній учитель початкової школи опанує під час підготовки до професійної діяльності у вищому навчальному закладі та яка за своїм змістом не відрізняється від методики роботи вчителя фізичної культури. Як наслідок, у значній частині учнів початкової школи не покращується, а погіршується стан здоров'я [1].

Вихід із ситуації, що склалася, вбачається в оновленні підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів на засадах індивідуально-диференційованого підходу.

Слід зазначити, що індивідуально-диференційований підхід як принцип організації навчально-виховного процесу не є новим для педагогіки. Майже всі класики педагогіки (Я. Коменський, Ж-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, К.Д. Ушинський А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинський та інші) наголошували на тому, що вчитель повинен виховувати і навчати, виходячи з індивідуальних можливостей кожного учня. Проте, обґрунтований дослідженнями багатьох психологів (Б. Ананьєв, С. Виготський, П. Блонський, Г.Люблінська, Б.Теплов та інші), індивідуально-диференційований підхід як педагогічний принцип в умовах масової загальноосвітньої школи і авторитарно-командної системи управління освітою фактично не мав ґрунту для практичного втілення. Об'єктивно не потрібний у практиці тотального оцінювання результатів освіти за загальними і формальними показниками, він не знайшов також свого відображення в змісті й технології професійної діяльності вчителів, якими вони оволодівали впродовж підготовки у вищих навчальних закладах.

Поступові зміни в сучасних поглядах на природу і механізми педагогічного процесу, які знайшли своє відображення в суб'єкт-суб'єктній парадигмі, неухильне впровадження гуманістичних ідей у теорію і практику освіти стали підставою для відновлення індивідуально-диференційованого підходу на новому рівні. Сьогодні він є ідеологічною основою професійної діяльності вчителів-новаторів, науковців, які розробляють і досліджують інноваційні педагогічні технології.

Упровадження індивідуально-диференційованого підходу в теорію і практику підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів вимагає рішення низки завдань. По-перше, основу такої підготовки має складати ціннісна орієнтація майбутніх учителів на індивідуальну роботу з конкретним учнем. Друге завдання полягає в тому, щоб навчити їх виявляти індивідуальні можливості, особливості фізичного й особистісного розвитку кожного учня; урахувати їх, коректно виправляти і розвивати, використовуючи різноманітні форми і види фізично-оздоровчої, спортивно-ігрової діяльності. Третім завданням – є озброєння майбутніх учителів практичним досвідом організації індивідуально-диференційованого фізичного виховання учнів в умовах уроку і позаручний час, поєднання індивідуальних завдань і групових форм роботи, створення відповідних педагогічно доцільних стимулів для самостійного фізичного розвитку кожної дитини.

Вирішення зазначених завдань вимагає певного переосмислення цілей, структури і змісту навчального курсу "Теорія і методика фізичного виховання в початковій школі", яким забезпечується цілеспрямована підготовка майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання й фізичного розвитку учнів. Головна мета, яку має усвідомити майбутній учитель, полягає в тому, що фізичне виховання – це не підготовка учнів до виконання певних нормативів, оволодіння певними фізичними і руховими навичками, а укріплення їхніх м'язів для збереження правильної статурі, координації рухів усіх частин тіла, формування навичок правильного дихання і рухової активності, виховання сили волі, відповідальності та самостійності [3]. У цьому контексті підготовка дітей до виконання нормативів виступає лише однією з можливих форм індивідуально-групової роботи. У свідомості вчителя сенс фізичного виховання має бути пов'язаний саме зі здоров'ям учнів, їх фізичним благополуччям і культурою фізичного "Я".

Усвідомлення цієї мети передбачає актуалізацію знань майбутніх учителів з анатомії і фізіології дитини, загальної і вікової психології, валеології, співставлення їх з фактами повсякденної суспільної і педагогічної практики, медичними картками учнів і статистикою Всесвітньої організації здоров'я.

Формування в майбутніх учителів початкової школи вмінь діагностувати індивідуальний стан і рівень фізичного розвитку учнів базується на опануванні певного арсеналу інформативних і доступних для використання в повсякденній роботі діагностичних тестів. Результати такого діагностування дають підстави для розробки вчителем індивідуальної програми фізичного розвитку кожного учня, який підтримує або корегує спрямування та відбирає для її виконання

відповідні форми й методи роботи. Практична перевірка доцільності та ефективності виконання такої програми може бути одним із завдань педагогічної практики.

На завершення зауважимо, що навчання майбутніх учителів початкової школи спеціальних фізичних вправ, ігор, що можуть бути використані упродовж кожного уроку, навчального дня, тижня задля підтримки здорового фізичного стану учнів, зняття розумової втоми, психічного і фізичного напруження може відбуватись не тільки під час вивчення методики фізичного виховання. Воно може враховуватись й у змісті інших приватних методик, а також у процесі фізичного виховання самих майбутніх учителів початкових класів за рахунок диференціації його змісту та індивідуалізації методів опанування.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Комков А.Г.* Социально-педагогический мониторинг показателей физической активности, состояния здоровья и культурного развития школьников / А.Г. Комков // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 3. – С. 3-5.
2. *Николаев Ю.М.* Физическая культура и основные сферы жизнедеятельности человека и общества в контексте социокультурного анализа / Ю.М. Николаев // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 8. – С. 4.
3. *Соловьев Г.М.* Генезис становления современного целеполагания по физической культуре в системе образования / Г.М. Соловьев // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 8. – С. 10.

Подано до редакції 04.10.2010
